

УДК 378.147:811

Цимбровська Х. І.*

ЗМІСТ НАВЧАННЯ, СПРЯМОВАНИЙ НА ФОРМУВАННЯ У МАЙБУТНІХ ЛІКАРІВ-ПЕДІАТРІВ АНГЛОМОВНОЇ ПРОФЕСІЙНО ОРІЄНТОВАНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В УСНОМУ СПІЛКУВАННІ

Статтю присвячено аналізу змісту формування англомовної професійно орієнтованої компетентності в усному спілкуванні майбутніх лікарів-педіатрів. Визначено компоненти змісту формування англомовної професійно орієнтованої компетентності в усному спілкуванні майбутніх лікарів-педіатрів, а саме: предметний (реалізується у мовних, мовленнєвих, соціолінгвістичних, професійних знаннях; фонетичному, лексичному, граматичному мовному матеріалі; мовленнєвому матеріалі; темах і комунікативних ситуаціях) і процесуальний (реалізується у рецептивних і продуктивних уміннях, рецептивних, репродуктивних і продуктивних навичках використовувати сформовані знання у процесі усного спілкування). Обґрунтовано принципи і критерії відбору навчального матеріалу. Одиницею відбору навчального матеріалу визначено висловлювання понадфразового рівня, об'єднані у мовленнєві моделі діалогічного чи монологічного характеру.

Ключові слова: зміст навчання, формування англомовної професійно орієнтованої компетентності в усному спілкуванні, майбутні лікарі-педіатри.

На сьогоднішній день англійська мова утвердила свій міжнародний статус і є мовою глобального спілкування. Відтак, висококваліфікованим професіоналам, у т. ч. й лікарям-педіатрам, необхідно володіти нею на достатньому рівні з метою повноцінного виконання своїх функцій і ролей, тим самим забезпечуючи реалізацію принципу наукової і академічної мобільності фахівців і майбутніх фахівців у процесі їх професійної підготовки, перепідготовки, підвищення кваліфікації.

Окремим аспектам окресленої проблеми присвячено наукові розвідки фахівців з лінгвістики і методики навчання іноземних мов. Зокрема, зміст навчання іноземної мови професійного спрямування досліджували Н. Бориско, І. Гіренко, Г. Гринюк, А. Коваль, А. Ковальова, Р. Мартинова, С. Ніколаєва, Ю. Пассов, О. Пономарьова, О. Тарнапольський та інші науковці. Проте, у науково-педагогічній літературі відсутнє комплексне дослідження, яке висвітлює зміст формування англомовної професійно орієнтованої компетентності в усному спілкуванні майбутніх лікарів-педіатрів.

Мета статті – виявити особливості змісту формування англомовної професійно орієнтованої компетентності в усному спілкуванні майбутніх лікарів-педіатрів.

Відповідно до мети сформульовано завдання: 1) проаналізувати компоненти змісту формування англомовної професійно орієнтованої компетентності в усному спілкуванні майбутніх лікарів-педіатрів; 2) обґрунтувати принципи і критерії відбору навчального матеріалу; 3) визначити одиницю відбору навчального матеріалу.

Формування англомовної професійно орієнтованої компетентності в усному спілкуванні майбутніх лікарів-педіатрів відбувається у процесі навчання згаданих фахівців англійської мови професійного спрямування (згідно англомовних реалій – англійської мови для спеціальних цілей (ESP)). Окремі фахівці акцентують на тому, що зміст навчання іноземної мови як загальноосвітньої дисципліни і зміст професійно орієнтованої іноземної мови відрізняється, проте процес вивчення іноземної мови професійного спрямування та іноземної мови загального спрямування є ідентичними. Не існує методик навчання іноземної мови для спеціальних цілей не властивих навчання іноземної мови як загальноосвітньої дисципліни [5].

Н. Бориско вважає, що метою викладання іноземної мови професійного спрямування є формування міжкультурної комунікативної компетенції, яка охоплює мовну, соціальну, культурну, професійну та навчальну компетенції. Базується викладання іноземної мови професійного спрямування на таких методологічних засадах

© Цимбровська Х. І.

викладання іноземної мови професійного спілкування як комунікативний підхід, спеціальний професійний підхід, автономне навчання та ін. [3, с. 23].

Науковці визначають предметний і процесуальний компоненти змісту навчання іноземних мов [7, с. 137; 9, с. 100]. Предметний зміст навчання, спрямований на формування англомовної професійно орієнтованої компетентності в усному спілкуванні майбутніх лікарів-педіатрів, включає особливості дискурсу лікарів-педіатрів, а також конструкти, які ми формуємо у майбутніх фахівців, а саме – англомовну професійно орієнтовану компетентність та її складові. Таким чином, до предметного змісту навчання належатиме лексичний, граматичний та фонетичний матеріал, об'єднаний

у мовленнєві конструкції і відібраний з метою формування у майбутніх педіатрів англомовної професійно орієнтованої компетентності в усному спілкуванні. Процесуальний компонент змісту навчання реалізується у рецептивних і продуктивних уміннях, рецептивних, репродуктивних і продуктивних навичках використовувати сформовані знання у процесі усного спілкування.

Зміст формування у майбутніх лікарів-педіатрів англомовної професійно орієнтованої компетентності в усному спілкуванні має бути максимально наближеним до реальної професійної діяльності педіатрів.

Однією з умов усного спілкування майбутніх педіатрів на фахову тематику є достатній запас у студентів термінологічних лексичних одиниць. Розширення активного і пасивного запасу лексичних одиниць студентів фаховими термінами рідною мовою здійснюється під час вивчення дисциплін фундаментального і фахово орієнтованого циклів. Вивчення термінів іноземною мовою і засвоєння відповідного мовного і мовленнєвого матеріалу відбувається під час вивчення дисципліни іноземна мова професійного спілкування, самостійної роботи студентів та читання лекцій з дисциплін фахово орієнтованого циклу іноземною мовою.

Нові лексичні одиниці засвоюються студентами не ізольовано, а у певному контексті за допомогою комунікативних ситуацій проблемного характеру. В такий спосіб активізуються когнітивні процеси у студентів. Для лікарів педіатрів такими комунікативними ситуаціями професійного характеру в усному спілкуванні можуть бути: лікарська консультація, пояснення симптоматики та шляхів лікування найбільш поширених хвороб, відвідування пацієнтів на дому, професійна нарада, семінар, конференція та ін.

Основним джерелом термінологічної лексики та домінуючих граматичних конструкцій для студентів є аутентичні фахові тексти. Вони слугують прикладом вживання термінологічної лексики у контексті, стимулом для інтелектуальної і мовленнєвої активності студентів у процесі інтерактивної післятекстової комунікації [11]. Враховуючи спрямованість навчального матеріалу професійної сфери у нашому випадку, а саме – формування англомовної професійно орієнтованої компетентності в усному спілкуванні майбутніх лікарів-педіатрів, вважаємо, що висловлювання понадфразового рівня є одиницею відбору і організації мовленнєвого навчального матеріалу, оскільки воно може розглядатися як процес, діяльність, продукт [10, с. 147], може носити діалогічний чи монологічний характер, є джерелом термінологічних одиниць та характерних граматичних конструкцій, об'єднаних у мовленнєві моделі. Як навчальний матеріал найбільш доцільним вбачається відбір висловлювань об'єднаних у тексти діалогічного характеру. Тематика таких аутентичних текстів діалогічного характеру окреслюється колом вузькоспеціалізованих проблем.

Науковці визначають критерії відбору навчального матеріалу як ключові ознаки, на основі яких здійснюється якісна і кількісна оцінка одиниць навчального матеріалу, які відбираються з метою їх включення або не включення до відповідних мінімумів [2, с. 104]. Критерії відбору навчального матеріалу підпорядковуються відповідним принципам. Принципи визначають процес відбору навчальних матеріалів,

а критерії – конкретний навчальний матеріал щодо його придатності за кількісними і якісними параметрами [8].

У контексті нашого дослідження доцільно екстраполювати принципи відбору навчального матеріалу, визначені Ю.Пассовим. Так, при відборі навчального мовленнєвого матеріалу необхідно опиратися на такі принципи: опори на систему мовлення (а не мови), моделювання структури системи мовлення можливості засвоєння відбраного матеріалу за період навчання, економії (можливість виражати максимум змісту мінімальними засобами), відповідності матеріалу сфері спілкування, відповідності відбору навчального матеріалу цілям навчання, співвіднесеності навчальних одиниць із структурою породжуючого механізму мовлення, оптимальності навчання, необхідності, функціональної доцільності [10, с. 154-156].

Одним із домінуючих принципів відбору навчального матеріалу з метою формування у майбутніх лікарів-педіатрів англomовної професійно орієнтованої компетентності в усному спілкуванні є принцип комунікативності.

Основними критеріями відбору аутентичних фахових текстів є критерій змісту, мовні критерії та кількісні критерії [6].

Критерій змісту дозволяє: 1) визначити цінність тексту як навчального матеріалу в аспекті формування у студентів певного конструкту (англomовної професійно орієнтованої компетентності в усному спілкуванні); 2) визначити, чи забезпечать студентам сформовані у них знання, вміння, навички, компетенції та компетентності розуміння інформації, представлені у тексті та дозволять виконувати навчальні завдання і вправи на базі читання чи прослуховування цих текстів і засвоєння представленого у них мовного і мовленнєвого матеріалу. Створення студентами власних висловлювань та текстів на основі навчальних текстів, які виконують еталонно-допоміжну функцію, передбачає активізацію спроможності користуватися термінами і відповідними граматичними формами у професійному спілкуванні, обмінюватися інформацією, досягати комунікативної мети [11].

Мовні критерії відбору аутентичних текстів діалогічного характеру включають аналіз кількісних і якісних характеристик одиниць терміносистеми метамови, граматичне оформлення висловлювання, аналіз стилістичних характеристик тексту. Мовний критерій відбору аутентичних текстів діалогічного характеру дозволяє здійснювати відбір навчального матеріалу, що передбачає засвоєння термінологічної лексики на основі масиву тексту з урахуванням лінгвістичних особливостей і структури будувати граматично правильні, логічно змістовні висловлювання на професійну тематику на основі пред'явлених у тексті лексичних одиниць і граматичних форм. В такий спосіб навчальний текст виконуватиме еталонно-допоміжну функцію [1].

Кількісний критерій відбору аутентичних текстів передбачає визначення репрезентативної вибірки масиву текстів на предмет пред'явлення включених у лексичний мінімум термінологічних одиниць і граматичних конструкцій, вивчення яких передбачено навчальною програмою цих форм і одиниць необхідних за тематичним підходом, а також частотності вживання термінологічних одиниць і граматичних форм.

Проаналізовані вище критерії відбору навчального матеріалу вважатимемо загальними. У процесі визначення конкретних критеріїв відбору навчального матеріалу, які відповідають предмету нашого дослідження, ми опиралися на дослідження Ю.Пасова, С. Ніколаєвої, Н. Бориско. Так, було визначено наступні критерії відбору навчальних текстів діалогічного характеру, спрямованого на формування у майбутніх лікарів-педіатрів англomовної професійно-орієнтованої компетентності в усному спілкуванні: аутентичність, професійна спрямованість, комунікативна спрямованість, ситуативна спрямованість, продуктивність щодо досягнення комунікативної мети, змістовність, відповідність тематиці, передбаченій програмами навчальної дисципліни «Іноземна мова професійного спілкування», оптимальний обсяг, врахування мовного мінімуму.

Критерій автентичності забезпечується шляхом добору оригінальних англомовних текстів професійного орієнтованого змісту. Адаптація текстів допускається у плані скорочення обсягу, насичення відповідними термінологічними одиницями і граматичними формами.

Критерії професійної спрямованості у процесуальному плані реалізуються в трьох аспектах: когнітивному (відповідні знання, усвідомлення шляхів самонавчання, саморозвитку, самопізнання), емоційно-оцінному (позитивне ставлення до майбутньої професії), поведінковому (активність студентів у процесі навчання, самонавчання, саморозвитку і самопізнання) [13].

За О. Тарнапольським, завдання носять комунікативний характер, якщо вони потребують розуміння, обговорення, передачі сенсу задля реалізації комунікативної мети. Студенти виконують комунікативні завдання в певному оточенні, за певних створених умов, типових для професійної сфери. Відтак, навчання опирається на специфічний зміст, пов'язаний з професійною сферою [12].

Критерій відповідності тематиці реалізується шляхом обмеження відбору текстів рамками тем згідно з вимогами навчальної і робочої програм навчальної дисципліни «Іноземна мова професійного спілкування».

Критерій врахування мовного мінімуму базується на принципах доступності, посиленості і наступності в оволодінні мовним матеріалом (визначеними у рамках мовного мінімуму лексичними одиницями і граматичними формами характерними для певних тем, видів текстів, стилів і жанрів спілкування).

Критерій оптимального обсягу реалізується шляхом становлення мінімального і граничного обсягів відповідно до визначених показників вибірки.

Критерій ситуативної спрямованості реалізується шляхом співвіднесеності тексту з комунікативною ситуацією в межах визначеної тематики.

Критерій змістовності реалізується шляхом перевірки висловлювань понадфразового рівня, організованих у тексти діалогічного характеру, на наявність основних компонентів змісту, присутності термінологічних лексичних одиниць, граматичних форм, а також повноти і логіки викладу.

Схема відбору навчальних матеріалів з метою формування у майбутніх лікарів-педіатрів англомовної професійно орієнтованої компетентності в усному спілкуванні може бути наступною (рис. 1) (за Н. Бориско [4]):

СФЕРА СПІЛКУВАННЯ→ТЕМА→ПРОБЛЕМНО-ТЕМАТИЧНИЙ КОМПЛЕКС→ СИТУАЦІЇ СПІЛКУВАННЯ→КОМУНІКАТИВНІ НАМІРИ→ТЕКСТИ

Рис. 1. Схема відбору навчального матеріалу

На основі проведеного дослідження можемо зробити наступні висновки.

Предметний компонент змісту навчання реалізується у мовних, мовленнєвих, соціолінгвістичних, професійних знаннях; фонетичному, лексичному, граматичному мовному матеріалі; мовленнєвому матеріалі; темах і комунікативних ситуаціях. Предметний зміст навчання, спрямований на формування англомовної професійно орієнтованої компетентності в усному спілкуванні майбутніх лікарів-педіатрів, включає особливості дискурсу лікарів-педіатрів, а також конструкти, які ми формуємо у майбутніх фахівців, а саме: англомовну професійно орієнтовану компетентність та її складові. Процесуальний компонент – у рецептивних і продуктивних уміннях, рецептивних, репродуктивних і продуктивних навичках використовувати сформовані знання у процесі усного спілкування.

Висловлювання понадфразового рівня визначено одиницею відбору і організації мовленнєвого навчального матеріалу. Обґрунтовано наступні критерії відбору навчальних текстів діалогічного характеру, спрямованого на формування у майбутніх лікарів-педіатрів англомовної професійно-орієнтованої компетентності в усному спілкуванні: аутентичність, професійна спрямованість, комунікативна спрямованість,

ситуативна спрямованість, продуктивність щодо досягнення комунікативної мети, змістовність, відповідність тематиці, передбаченій програмами навчальної дисципліни «Іноземна мова професійного спілкування», оптимальний обсяг, врахування мовного мінімуму.

Аналіз змісту навчання, спрямованого на формування англomовної професійно орієнтованої компетентності в усному спілкуванні майбутніх лікарів-педіатрів не вичерпує усіх аспектів проблеми розробки методики формування англomовної професійно орієнтованої компетентності в усному мовленні майбутніх лікарів-педіатрів. Розробка відповідної системи вправ стане предметом наших подальших наукових розвідок у цьому напрямку.

Література:

1. Башмакова И. С. К вопросу о формировании умений профессионального общения у студентов неязыковых вузов / И. С. Башмакова // Вестник МГЛУ. – 2003. – Вып. 477. – С. 44-46.
2. Бориско Н. Ф. Концепция учебно-методического комплекса для практической языковой подготовки учителей немецкого языка (на материале интенсивного обучения) : монография / Наталья Федоровна Бориско. – К. : Изд. центр КГЛУ, 1999. – 268 с.
3. Бориско Н. Ф. Общевропейские компетенции владения иностранным языком : Изучение, обучение, оценка. Анализ некоторых аспектов / Н. Ф. Бориско // Иноземні мови. – 2005. – № 1. – С. 22-25.
4. Бориско Н. Ф. Теоретические основы создания учебно-методических комплексов для языковой межкультурной подготовки учителей иностранных языков (на материале интенсивного обучения) : дисс. ... д-ра пед. наук : 13.00. 02 / Наталия Федоровна Бориско. – КНЛУ, 2000. – 508 с.
5. Гіренко І. В. Особливості викладання іноземної мови професійного спрямування / І. В. Гіренко // Збірник наукових праць. – Вип. 7. – С. 135.
6. Гринюк Г. А. Відбір навчального матеріалу для формування англomовної лексичної компетенції у студентів-економістів / Г. А. Гринюк, Ю. О. Семенчук // Иноземні мови. – № 2. – 2007. – С. 30-34.
7. Задорожна І. П. Організація самостійної роботи майбутніх учителів англійської мови з практичної мовної підготовки : монографія / І. П. Задорожна. – Тернопіль : Вид-во ТНПУ, 2011. – 414 с.
8. Коваль А. А. Визначення критеріїв відбору текстів для індивідуального навчання майбутніх-теплоенергетиків / А. А. Коваль // Дослідження та впровадження в навчальний процес сучасних моделей викладання іноземної мови за фахом : тези доповідей Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції, присвяченої 150- річчю ОНУ ім. І. І. Мечникова та 55-річчю факультету романо-германської філології: [Електронний ресурс]. – <lingvo.onu.edu.ua>. – Режим доступу : 28.12.2015. – Заголовок з екрану.
9. Методика навчання іноземних мов і культур : теорія і практика : підручник для студентів класичних, педагогічних і лінгвістичних університетів / О. Б. Бігич, Н. Ф. Бориско, Г. Е. Борецька та ін. / за заг. ред. С. Ю. Ніколаєвої. – К. : Ленвіт, 2013. – 590 с.
10. Пассов Е. И. Сорок лет спустя, или сто и одна методическая идея / Ефим Израилевич Пассов. – М. : ГЛОССА-ПРЕСС, 2006. – 240 с.
11. Пономарьова О. І. Відбір навчального матеріалу у формуванні іншомовної професійної компетенції / О. І. Пономарьова, А. В. Ковальова // Викладання мов у вищих навчальних закладах освіти. – 2012. – Вип. 21. – С. 126-134.
12. Тарнапольский О. Б. Методика обучения английскому языку для делового общения : учеб. пособие / О. Б. Тарнапольский, С. П. Кожушко. – К. : Ленвіт, 2004. – 192 с.
13. Тихолаз С. І. Структура, критерії та показники професійної спрямованості студентів медичного університету / С. І. Тихолаз // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців : методологія, теорія, досвід, проблеми. – 2010. – № 26. – С. 512-518.

Цымбровская К. И.

СОДЕРЖАНИЕ ОБУЧЕНИЯ, НАПРАВЛЕННОЕ НА ФОРМИРОВАНИЕ
У БУДУЩИХ ВРАЧЕЙ-ПЕДИАТРОВ АНГЛОЯЗЫЧНОЙ ПРОФЕССИОНАЛЬНО
ОРИЕНТИРОВАННОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ В УСТНОМ ОБЩЕНИИ

Статья посвящена анализу содержания формирования англоязычной профессионально ориентированной компетентности в устном общении будущих врачей-педиатров. Определены компоненты содержания формирования англоязычной профессионально ориентированной компетентности в устном общении будущих врачей-педиатров, а именно: предметный (реализуется в языковых, речевых, социолингвистических, профессиональных знаниях; фонетическом, лексическом, грамматическом языковом материале; речевом материале; темах и коммуникативных ситуациях) и процессуальный (реализуется в рецептивных и продуктивных умениях, рецептивных, репродуктивных и продуктивных навыках использовать сформированные знания в процессе устного общения).

Обоснованы принципы и критерии отбора учебного материала. Единицей отбора учебного материала определены высказывания надфразового уровня, объединенные в речевые модели диалогического или монологического характера.

Ключевые слова: содержание обучения, формирование англоязычной профессионально ориентированной компетентности в устном общении, будущие врачи-педиатры.

Tsymbrovska Kh. I.

CONTENT LEARNING, AIMED AT DEVELOPMENT OF EPP COMPETENCE
IN SPEAKING OF PROSPECTIVE PEDIATRICIANS

The article is devoted to the analysis of the content of development of EPP competence in speaking of prospective pediatricians. According to the aim of the article four tasks are formed: to analyze the components of the content of development of EPP competence in speaking of prospective pediatricians; to prove the principles and criteria of studying material selection; to defined the unit of selection of studying material. The components of development of EPP in speaking of prospective doctor-pediatricians have been defined, namely: subject component that is implemented in language, speaking, socio-linguistic, professional knowledge; phonetic, lexical, grammar material; speaking material; topics and communicative situations and processual one that is implemented in receptive and productive skills, receptive, reproductive and productive abilities to use the knowledge in speaking. One of the most dominating principles of selection of educational material with the aim of development of EPP in speaking of prospective doctor-pediatricians is a communicative principle. The principles and criteria of selection of learning material have been proved: authenticity, professional bias, communicative and situational focuses, effectiveness concerning achieving communicative objective, meaningfulness, correspondence with the syllabus of studying discipline «Foreign language for special purposes». The utterances of abovephrase level, which are united in speaking models in dialogues or monologues, have been defined as units of learning material selection. The criteria of professional direction are proved in three aspects: cognitive, emotionally-estimated, behavioural.

Keywords: content of learning, development of EPP competence in speaking, prospective doctor-pediatricians.

Рецензент: Слюсаренко Н.В.

УДК 378.147-057.87

Шумський О. А.*

ОРГАНІЗАЦІЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

У статті визначено сутність і складові самостійної роботи студентів ВНЗ і схарактеризовано основні підходи до її організації. Обґрунтовано, що одним зі шляхів оптимізації процесу навчання має стати створення теоретико-методологічного та організаційно-управлінського забезпечення організації самостійної роботи. Розглянуто етапи та педагогічні умови ефективно організації самостійної роботи студентів у ВНЗ. Доведено, що застосування комп'ютерних технологій у навчанні відкриває якісно нові можливості для оптимізації та інтенсифікації самостійної діяльності студентів. Виявлено

© Шумський О. А.